

כמים תימים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

גליון מספר 332

כ"ה טבת
תשפ"ה

פרשת וארא

דרך חיים

לחז"ל (סנהדרין קב.): "תפשו הקדוש ברוך הוא לירבעם בבגדו, ואמר לו: חזור בך, ואני ואתה וכן ישי נטייל בגן עדן. אמר לו: מי בראש? בן ישי בראש. אי הכי לא בעינא". מה מפריע לירבעם בן נבט, וכי נכון הוא להפסיד את מלכותו בשביל מעט כבוד? אלא "שיש קונה עולמו בשעה קלה ויש מאבד עולמו בדבר קל" (פסיקתא זוטרתא קהלת ט יח).

היצר הרע דומה לנחש, מכיש אותנו דווקא בעקב, בדברים הקלים. על ידי הכשתו בדבר הקלים מביא הוא אותנו לסיכון בכל גופנו. סיפר ר' הלל לפיאן על ר' אליעזר מלומז'ה שפעם ביקש מהחפץ חיים שיעץ לו על אברך שראוי להיות משגיח אצלו. המליץ לו החפץ חיים על אברך מסויים שהיה בעל שיעור קומה ומסויים והיה נראה לו מתאים. אבל לפתע חזר בו החפץ חיים ואמר כי אינו מתאים להיות משגיח שם. תמה ר' אליעזר על הסיבה לשינוי הפתאומי. השיבו החפץ חיים כי אותו אברך היה אצלו באחד מן הימים והתאונן על פרנסתו, חתם החפץ חיים כי אדם שמתאונן בנושא פרנסה לא יכול לשמש כראוי בתפקיד המשגיח בישיבה. אדם שרוצה להשפיע אמונה ולהרים את קומתו הרוחנית שלו ושל אחרים, אסור לו שיהיה לו קטנות של אמונה אפילו באופן קל, כיוון שבזה הוא כבר נמצא בסכנה קיומית לאמונתו. החלחול של חוסר אמונה קטנה יכול להגיע מן העקב, קצת האיטיות, ועד לראשו. להבדיל ברגע ששמע פרעה על גילוי אצבע אלקים,

המשך בעמוד הבא

לאחר מכת צפרדעים מציינת התורה "וירא פרעה כי היתה הרוחה והכבד את לבו ולא שמע אלהם כאשר דבר ה'" (שמות ח יא). התורה מציינת כי הייתה הכבדת לב פרעה דווקא מכח הרוחה שחשו המצרים. אמנם במכת כינים נראה שהטעם הוא אחר: "ויאמרו החרטמם אל פרעה אצבע אלהים הוא ויחזק לב פרעה ולא שמע אלהם כאשר דבר ה'" (שמות ח טו). ולכאורה הדבר מתמיה, הלא אם הכנים הינם עדות לאצבע אלקים היה על פרעה לרכך את ליבו ולא לחזקו, כשם שבמכת צפרדעים הכבדת הלב באה מכח הרוחה.

יש מקום לחשוב כי פרעה שהכביד את ליבו עשה כן מתוך גישה ומסויימת ומהלך מיוחד שלו, שכן אם לא היה הדבר כן מה נותן לו את כוח ההתעקשות לעמוד כנגד הקב"ה בקשיות לב כה גדולה כנגד המכות. אלא שבפסוקים אלו מלמדת אותנו התורה את דרכי יצרו של הרשע. הרשע לא נזקק לנסיון קשה כדי להחזיק מעמד, אלא די לו סיבה קלושה או תחושה קלה בשביל להרוס מכוחה במחי יד את הכל. זה מה שקרה אצל פרעה, אין יסוד רשעתו בפילוסופיה, הגות או הנהגה של תכסיסים אידיאולוגיים. אלא יצרו בא ממקום פשוט שבשעה שאומרים לו חרטומיו כי אצבע אלקים היא תחושתו היא שאין להיכנע, אין לקבל את אמונת ה'. לכן עומד הוא כנגד החרטומים בביקורת, וכי נכנעים אתם מפני האותות והמופתים, אדרבה עלינו לעשות כנגד ולהיפך להגביר כוחנו ועזותנו כנגדה'.

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

דרך חיים

מיד דוחה הוא את אותה אמונה קלה כדי שלא לתת לה חלילה לחלחל ולהתקבל בנפשו ולהפך אותו. כך גם ירבעם בגלל כבוד ואגו, מפקיר הוא את כל עולמו. אמנם אותו כבוד נראה צדדי אך יש בכוחו להפיל בניין שלם של אמונה. כמה מוסר יש לנו לקחת מכאן, שבשעה שאנו נמדדים בנסיונות של אמונה, עלינו להרים ראש ולהתדבק בהקב"ה חי-החיים, ולא לתת לספק ולקטנות לחלחל אלינו ולו במעט.

שבת שלום!

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

בדרכו של ר' אריה

מספר בנו של ר' אריה, ר' רפאל ליון:

נוהג היה אבא להתפלל מדי בוקר תפילת 'ותיקין' עם הנץ החמה בבית-הכנסת אשר סמוך לביתו. אבי, שנוהג היה לחלק את כיבוד העליות לתורה הכריז: "יעמוד ר' יעקב ב"ר אברהם משה". אך יצא הדבר מפי ר' אריה ומיד ניגש אחד המתפללים, יהודי נכבד ותקיף בדעתו, שהיה לו ריב ומדון עם אותו אדם שזכה בעליה לתורה, וכילה בר' אריה את כל זעמו. תפס בטליתו וזרקה מעליו, אף ביישו ברבים וצעק עליו: "מי שמך לאיש מחלק עליות כאן?!".

אבא התאזר בגבורה, בלם עצמו וקיבל בזיונו באהבה. כדי למנוע מחלוקת מצד אלו שיבואו להגן על כבודו הפסיק החל ממחרת להתפלל בבית-כנסת זה והרחיק לכת כל יום באשמורת הבוקר לבית-הכנסת 'זהרי חמה' אשר בשכונת 'מחנה יהודה'.

לאחר ימים מעטים חלה אותו איש תקיף ואושפז בבית החולים. כבש אבא את מידותיו והלך לבקרו שם כידיד ותיק, ברכו בברכת 'רפואה שלמה' ואיחל לו החלמה מהירה. הופתע הלה מטוהר מידותיו של ר' אריה ופנה אליו בבקשה שיסלח וימחל לו על מה שאירע...

(צדיק יסוד עולם עמ' 148)

כמים תיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

הלכה ומנהג

לאחר קצירת החטים מעמרים את החטים בשדה לעומרים ואלומות, פעולה זו גם היא בכלל ל"ט מלאכות השבת האסורות מן התורה. דין זה של 'מעמר' קיים דווקא בגידולי קרקע, ורק באופן שעושה כן במקום גידולם. איסור זה של 'מעמר' מתקיים גם כאשר נוטלים לידו ולא דווקא כשאוסף לתוך סל או קושרם יחד. למעשה הדבר מתקיים בימינו בעיקר במקרה בו נשרו על גבי הקרקע פירות מאילנות שבחצר הבית, שאין ללקטם שם (ואם נשרו בתוך שבת עצמה אסורים משום מוקצה). ואפילו אם נשרו על גבי קרקע מרוצפת שבחצר, כגון מרפסת היוצאת מן הבית, שבה או בסמוך אליה גדלים עצי פרי - ישנו איסור לאסוף את הפירות הנושרים שם.

דברים שאינם 'גידולי קרקע' אסור לאספם מדרבנן, ולכן מלבד איסור מוקצה יש איסור לאסוף ביצים מלול תרנגולות כאשר צוברים יחד.

עוד יש לדעת כי האיסור לעמר הוא לשם איסוף וליקוט לטובת מטרה כלשהי. אך כאשר אוסף על מנת לפנותם לאשפה, כגון שמטאטא ולקח אותם יחד ביעה - הדבר מותר לכתחילה.

כתבו האחרונים (חיי אדם יג סק"א, שו"ע הרב שם טו, פמ"ג שם א"א ס"ק יז) שיש איסור מדאורייתא לקפץ פירות לגוף אחד, כגון שמצמיד תאנים יחדיו לעשותם עיגול של תאנים. אך אין דבריהם אמורים אלא אם הדביקים או השחילים יחד באופן שמקובל למכרם בשוק. אך אם עשה כן רק לטובת הקלה על ההגשה או האכילה - הדבר מותר. ואם עברו שינוי מצורתם הטבעית, באפייה, ריסוק וכדומה - מותר בכל אופן לעשות כן (ערוה"ש, שבה"ל ז צז). מהאמור עולה שאין לעשות בשבת סידורי פירות על ידי השחלתם על גבי שיפוד וכדומה, אלא אם חתכם קודם לכן, שכיוון ששינה מצורתם שוב אין בדבר איסור. ויש שאסרו מדין זה לאגד צמחים, כגון עשבים לריח, יחד (קצוה"ש), ויש שחלקו בזה, שאין בזה מעמר (האגרות משה).

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

שׁו"ת

עם הרב חיים אידלס

שאלה |

הזמנו אורחים לשבת אך שכחנו לכבות את האור בחדרם, ויש להם תינוקת קטנה חולה שהאור מפריע לשנתה, האם מותר להשתמש בגויה שעובדת בביתנו ולבקש ממנה לכבות את האור?

תשובה |

נאמר בפסוק "כל מלאכה לא יעשה בהם", ודרשו חז"ל שלא אתה, לא חברך ולא עכו"ם. ועוד דרשו חז"ל מהפסוק "ודבר דבר", שאסור לדבר דיבורים אסורים בשבת. על כן אין לומר לגוי לעשות מלאכה שאסור ליהודי לעשותה בשבת, ואף לא לומר בערב שבת. ואסור לומר לו אף בדרך רמז. ואם הגוי עשה מעצמו מלאכה בשבת עבור היהודי - אסור ליהודי ליהנות ממלאכה זו משום שנעשתה באופן ישיר בעבורו.

אמנם אם נאמר לגוי הדבר בדרך סיפור ורמיזה, ולא רמיזה של ציווי, הדבר מותר באם יכול היה היהודי להסתדר גם בלא מלאכה זו. לדוגמא, כאשר אדם אומר שיכול היה לקרוא יותר טוב באם היה יותר אור בחדר, ומכוח אמירה זו הגוי הלך והדליק את השבת. משום שסוף סוף לא ציווה היהודי, ואף לא ברמז, לגוי שידליק את האור, וכן יכול היה לקרוא בזכות מעט האור שהיה גם קודם לכן. וכן הדבר מותר במקום חולי, ואפילו בחולי שאין בו סכנה, כגון שיש חום או קור במקום שיש תינוקות, זקנים או חולים. היתר נוסף הוא במקרה שיש צורך להציל ספרי קודש מפני שריפה וכדומה. ובמקרים הללו מותר לומר אפילו במפורש לגוי שיעשה עבורנו את המלאכה. וחז"ל התירו גם לצוות בדרך רמז לגוי במקום שיש הפסד גדול, כגון כשיש שריפה וכדומה. היתר נוסף הוא לצוות בפירוש כשיש בדבר איסור דרבנן בלבד והוא מקום צורך, כגון צורך מצווה, הפסד גדול, אורחים וכדומה.

אם כן להלכה עולה לנו שכיוון שהתינוקת חולה וזקוקה לשינה יש להקל לכתחילה לומר לגוי בפירוש שתכבה את האור בחדר. אמנם כיוון שכל הנושא של אמירה לגוי נעשה מזולזל משום שיש מקרים בהם הוא מותר, לכן יש תמיד להיוועץ עם תלמיד חכם לדעת האם במצב הנידון יש מקום להקל בזה ובאיזה אופן.

שאלה |

האם יש איסור בשבת בבוקר לרחוץ את הפנים במים חמים?

תשובה |

השו"ע (סי' שכו א) התיר לרחוץ במים חמים שהוחמו דווקא מערב שבת את פניו ידיו ורגליו, אך לא את רוב או כל גופו. אמנם במקום צער וחולי לא גזרו ויכול לרחוץ בהם (רעק"א). ובעניין השערות שעליהם, אם סוחטם בגמר הרחיצה - אסור, וכאשר נסחטות תוך כדי הרחיצה - האגרו"מ התיר, אך הגרש"ז

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

שׁו"ת

עם הרב חיים אידלס

המשך

תשובה |

הסתפק, והאבנ"ז כתב בדעת הרמב"ם שאסור אף בזמן הרחיצה. והעיר הקצוה"ש שבעפעפיים אין חשש של איסור סוחט.

שאלה |

כיצד מקילים החסידים במקווה חם בשבת, האם אין זה כנגד גזירת חז"ל?

תשובה |

הגזירה הייתה על רחיצה בשבת ולא על טבילה, והשאלה האם יש בהם את אותה גזירה או לא. החכ"צ (סי' יא), הבית מאיר (או"ח סי' שכו), רעק"א (סי' יז), החכמ"א (כלל קכב) והנוב"י (תניינא או"ח סי' כד) אוסרים את הטבילה בחמים בשבת כמו את הרחיצה. והגר"א החמיר בזה מאוד. אבל הק"נ (על הרא"ש פ"ב דשבת) חולק על דעה זו, וסובר שהגזירה לא הייתה על מקוואות אלא על הרחיצה. וכן הקלו עוד פוסקים רבים (עי' מ"ב סי' שכו וקצוה"ש, אבנ"ז ומהרש"ג) ומשמעות דברי הביה"ל (סי' שכו) עולה שלא הכריע בדבר. והמכריע הגדול להיתר היה הרבי מצאנז זי"ע (דברי חיים או"ח סי' כו), שמסיים את דבריו "והנח להם לישראל". והדרך הנכונה לאיש ירא אלוקים. ולמעשה כשהטבילה לשם טהרה ולא לשם הנאה אפשר להקל לטבול ולצאת מיד.